

Z dziejów „Palestry”

Adam Redzik

POCZET REDAKTORÓW NACZELNYCH „PALESTRY”

Od powstania w 1924 r. „Palestra” miała trzy-nastu redaktorów naczelnych, a uwzględniając niespełna roczny okres lwowski z 1910 r. – czter-nastu. Byli wśród nich adwokaci-samorządowcy, dziekani rad adwokackich, uczeni, wybitni politycy, pisarze, muzycy i artyści, zawodowi wojskowi (choć przeniesieni do cywila). Pierwszą lwowską „Palestrę” w 1910 r. tworzył adwokat w pełni oddany środowisku adwokackiemu, będący utalentowanym pisarzem (także poetą), warszawską „Palestrę” powołał zaś do życia adwokat mający żyłkę do nauki i polityki, z których ta druga okazała się mocniejsza i zaprowadziła go na fotel marszałka Sejmu. „Palestrą” kie-

rowali ludzie całkowicie jej oddani, jak i tacy, których funkcja w adwokaturze lub przypadku na krótko wprowadził na stanowisko redaktora naczelnego. Choć zdajmy sobie sprawę, że niejednokrotnie rzeczywisty trud redagowania pisma ponosili tzw. redaktorzy odpowiedzialni czy sekretarze redakcji, jak choćby Kazimierz Kraushar przed wojną, a po wojnie Edmund Mazur czy Józef Bielski, to jednak redaktorzy naczelni utożsamiani byli z czasopismem i oni odpowiadali za redakcję i za czasopismo. Dlatego prześledźmy pokrótce życiorysy tych, którzy firmowali swoją osobą kolejnych kilkaset zeszytów „Palestry”.

Anzelm Lutwak (1877–1942), twórca pierwszej „Palestry” jako czasopisma dla polskiego środowiska adwokackiego

Zaczął się we Lwowie, a pomysłodawcą nazwy i twórcą pierwszych siedmiu zeszytów „Palestry” był dr Anzelm Lutwak. Pochodził on z Kołomyi, gdzie urodził się 17 kwietnia 1877 r. Początkowo pobierał naukę w mieście rodzinnym, ale potem przeniósł się do Krakowa, gdzie w 1895 r. ukończył Gimnazjum im. Jana III Sobieskiego, a następnie, w 1899 r., studia prawnicze na UJ (w 1900 r. uzyskując też doktorat praw). Jako student działał w organizacjach syjonistycznych. Rozpoczął też działalność pisarską, a pierwszy felieton pt. *Z domu niewoli* – napisany w duchu syjonistycznym

– opublikował w lwowskim tygodniku „Przyszłość”, z którym wkrótce podjął stałą współpracę. W tym czasie zredagował też pierwszy manifest akademickiej młodzieży narodowo-żydowskiej, ogłaszając w nim postulat żydowskiego renesansu pod hasłem „Prawem naszym – zmartwychwstanie”. W latach 1901–1903 przebywał w Wiedniu, gdzie m.in. zaprzyjaźnił się ze znakomitym austriackim poetą, prozaikiem i dramaturgiem Stefanem Zweigiem (1881–1942) – autorem popularnych w Polsce *24 godzin z życia kobiety* i *Niecierpliwości serca* oraz pochodzącym ze Lwowa Marcinem Buberem (1878–1965), potem znanym żydowskim filozofem – współtwórcą filozofii dialogu („Ja i ty”), do której nawiązywał m.in. ks. Józef Tischner. W 1903 r. postanowił wrócić do Lwowa, gdzie kontynuował staż kandydata do adwokatury. Ewoluuowały też stopniowo jego poglądy polityczne – zafascynowany początkowo ideałami syjonistycznymi, z czasem poróżnił się z galicyjskimi działaczami syjonistycznymi i wrósł w polskość.

W 1910 r., jako młody adwokat (33-letni), podjął się redagowania i wydawania czasopisma o nazwie „Palestra” – „poświęconego obronie prawa”, jak głosił dopisek. Niestety pismo nie zyskało wsparcia ze strony organów izby, a prenumerata okazała się za mała w stosunku do ponoszonych kosztów, dlatego po wydaniu zeszytu nr 7–8 upadło. Jednak Mecenaz Lutwak nie zrezygnował z kontynuowania powziętego zamiaru stworzenia forum wolnej myśli adwokackiej. Przez kolejne lata rozbudował kancelarię adwokacką i zgromadził dostateczne fundusze, co z uwagi na wojnę i kryzys ekonomiczny było rzeczą niełatwą. Po odzyskaniu niepodległości i zakończeniu walk o Lwów postanowił odtworzyć czasopismo adwokackie i wydawać je na własny koszt. Zanim zrealizował zamiar, z początkiem 1924 r. w Warszawie adwokat Stanisław Car wydał pierwszy zeszyt „Palestry” – jako organu adwokatury stołecznej. Lutwak musiał poszukać innej nazwy – wybrał „Głos Prawa”. Pierwszy zeszyt wydał kilka miesięcy po premierze warszawskiej „Palestry”, a ostatni w przeddzień II wojny światowej. Na łamach „Głosu Prawa” Lutwak sprzyjał konsolidacji adwokatury polskiej, odcinając się przy tym od kwestii religijno-narodowych. Skupił wokół czasopisma wielu wybitnych jurystów. W środowisku uznawany był za człowieka o dużym talencie organizacyjnym, posługującego się znakomitym językiem, którym potrafił celnie i nader wymownie punktować adwersarzy, wytykać wady systemu prawnego, środowiska adwokackiego, jak i ogólnospołeczne. Wydaje się, że na trwale związał swój los z Polską, ze środowiskiem tzw. asymilatorów, jak prof. UJK we Lwowie Maurycy Allerhand, który był jego bliskim współpracownikiem. Zwalczał przejawy rasizmu i antysemityzmu, a w środowisku prawniczym także skrajnego pozytywizmu prawniczego. We Lwowie pozostał do końca, który nastąpił prawdopodobnie w getcie, w Obozie Janowskim we Lwowie lub w obozie zagłady w Bełżcu.

**Stanisław Car (1882–1938),
twórca warszawskiej „Palestry”,
„Dziennika Ustaw”, marszałek Sejmu
i współautor Konstytucji z 1935 r.**

Innego formatu człowiekiem, choć również niespokojnym duchem i idealistą, był Stanisław Car, twórca warszawskiej „Palestry”. Urodził się 26 kwietnia 1882 r. w Warszawie w rodzinie inteligenckiej. Studia prawnicze odbywał w Warszawie i Odessie, kończąc je w 1907 r. Od 1911 r. był adwokatem przysięgłym. Po opuszczeniu Warszawy przez Rosjan w 1915 r. został sędzią pokoju XI okręgu sądowego

Warszawy. W 1916 r. został sekretarzem Delegacji Adwokatury Warszawskiej, która opracowała statut Palestry Państwa Polskiego. W latach 1917–1918 pracował w Departamencie Sprawiedliwości przy Tymczasowej Radzie Stanu, zostając współtwórcą i redaktorem „Dziennika Urzędowego Departamentu Sprawiedliwości Tymczasowej Rady Stanu Królestwa Polskiego”, wydanego po raz pierwszy 19 sierpnia 1917 r., przekształconego z dniem 1 lutego 1918 r. w „Dziennik Praw Królestwa Polskiego”, w listopadzie 1918 r. w „Dziennik Praw Państwa Polskiego”, a z dniem 16 sierpnia 1919 r. w „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej”. 5 grudnia 1918 r. Stanisław Car został szefem Kancelarii Cywilnej Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego i funkcję tę sprawował do objęcia urzędu Prezydenta RP przez Stanisława Wojciechowskiego (w czasie krótkiej prezydentury Gabriela Narutowicza był szefem Kancelarii Cywilnej Prezydenta RP). Jednocześnie na ochotnika walczył w wojnie polsko-bolszewickiej jako ułan 7. pułku ułanów w 10. dywizji gen. Lucjana Żeligowskiego. Za zasługi wojenne został awansowany do stopnia podporucznika i odznaczony Krzyżem Walecznych.

W 1923 r. wrócił do praktyki adwokackiej. W następnym roku utworzył czasopismo mające być organem stołecznej adwokatury. Początkowo redagował pismo samodzielnie, a wydawał poprzez znane wydawnictwo Ferdynanda Hoesicka. Podjął też na łamach „Palestry” próbę napisania historii adwokatury polskiej (*Zarys historii adwokatury w Polsce, 1924–1925*). Zadbął o to, by w periodyku publikowali wybitni juryści. W 1925 r. adw. Car, którego coraz bardziej pochłaniała polityka, przekazał redagowanie i wydawanie „Palestry” adwokatowi Zygmunutowi Sokołowskiemu, sam zaś został Prokuratorem Sądu Najwyższego, a po przewrocie majowym z 1926 r., z dniem 16 czerwca 1926 r., ponownie objął stanowisko szefa Kancelarii Cywilnej Prezydenta RP Ignacego Mościckiego.

Od 1918 r. należał do grona bliskich współpracowników i doradców prawnych Marszałka Józefa Piłsudskiego. W latach 1928–1929 i 1930 był ministrem sprawiedliwości w rządach Kazimierza Bartla, Kazimierza Świtalskiego, Walerego Ślawka oraz w II gabinecie Piłsudskiego. Od 1930 r. wykonywał też mandat poselski i był jednym z przywódców BBWR. W latach 1930–1935 zasiadał w fotelu wicemarszałka, a od 1935 do nagłej śmierci 18 czerwca 1938 r. był marszałkiem Sejmu. Wypada dodać, że w okresie 1931–1935 adw. Car pełnił obowiązki referenta Komisji Konstytucyjnej Sejmu RP, w związku z czym słusznie uważany jest za jednego z głównych twórców Konstytucji kwietniowej z 1935 r.

We wspomnieniu opublikowanym na łamach „Palestry” napisano o nim m.in.:

„Swoją światopogląd wywodził z ideologii Demokracji Polskiej, to też do obozu, któremu hetman Józef Piłsudski, przystał i w środku walki stanął, najcięższe ciosy na siebie przyjmując, wiele prawd i założeń, które w organizację Państwa wcielił, dziś kanonami ładu państwowego się stało. W historii stanowienia o ładzie państwowym ma swą wielką kartę. W budowę zwartości Państwa dużo mozołu serdecznego włożył. Miał przyjaciół między pierwszymi w Polsce. Miał własne zdanie o wielu rzeczach, to też przeciwników wielu musiał mieć, ale każdy z nich był o Nim mniemania najwyższego, bo cenił się wielką pracą, wielkie umiłowanie Ojczyzny i ofiarną dla Niej służbę” („Palestra” 1938, nr 6, s. 538).

Stanisław Car był prawdopodobnie adwokatem o największych w dziejach adwokatury osiągnięciach politycznych. Choć w okresie II RP marszałkami Sejmu było trzech adwokatów, to żaden nie miał tak dużego rzeczywistego wpływu na władzę – i to zarówno na organy realizujące jej funkcję ustawodawczą, jak i te realizujące funkcję wykonawczą. Dodajmy, że po śmierci Piłsudskiego, jako marszałek Sejmu RP, dążył do wzmocnienia pozycji tego organu Państwa.

Zygmunt Sokołowski (1880–1932)

Nie mógł nikt lepszy przejąć redakcji „Palestry” jak Zygmunt Sokołowski – człowiek z pasją, wybitny społecznik i samorządowiec. Urodził się 9 kwietnia 1880 r. w Warszawie. Ukończył Akademię Handlową w Antwerpii, a w 1907 r. studia prawnicze w Odessie. Od 1913 r. był adwokatem przysięgłym w Warszawie. Praktykę wykonywał we wspólnej kancelarii z adw. Henrykiem Konicem – redaktorem słynnej „Gazety Sądowej Warszawskiej”, z którym też od 1914 r. włączył się w działalność lwowskiego Związku Adwokatów Polskich. W strukturach samorządu adwokackiego Izby Adwokackiej w Warszawie przez długi okres był skarbnikiem, potem wicedziekanem, a w latach 1925/1926 i 1929/1930 – dziekanem Rady Adwokackiej. „Palestrę” redagował od zeszytu nr 8–9 z 1925 r. Od 1 kwietnia 1926 r., po zakończeniu kadencji dziekańskiej, zaczął wydawać ją na swój koszt. Tak było aż do 1932 r., choć podejmował starania, aby uczynić z pisma organ Izby Adwokackiej w Warszawie. Zmarł niespodziewanie 12 marca 1932 r. w następstwie wylewu krwi do mózgu. We wspomnieniu pośmiertnym opublikowanym w nr. 13 „Gazety Sądowej Warszawskiej” z 28 marca 1932 r. napisano m.in.:

„Mówca niezrównany w polemice pełen werwy i temperamentu, siłą swej logiki, trafności i mocą argumentacji, znajomością prawa i życia, darem ujmowania najzawilszych zagadnień w sposób jasny, prosty, przenikliwy, potrafił zawsze przykuć uwagę sądu i zazwyczaj przekonać go o słuszności bronionej sprawy”.

Adwokat Sokołowski do końca życia był aktywny na wielu płaszczyznach. Wspominano, że nie znajdował sobie odpoczynku, pracował po 16 godzin dziennie. Zaangażowany był w prace Komisji Kodyfikacyjnej nad projektem prawa o adwokaturze, w działalność na rzecz bezpłatnego doradztwa prawnego dla ubogich i w wielu instytucjach opiekuńczych.

Był człowiekiem, który poświęcał „Palestrze” ogrom czasu i funduszy. Kto wie, czy „Palestra” przetrwałaby, gdyby nie Sokołowski. Zabiegi Sokołowskiego skutkowały po jego śmierci, kiedy to Rada Adwokacka w Warszawie postanowiła, że „Palestra” będzie jej organem, prenumerata stanie się obowiązkowa dla adwokatów izby, a redaktorem naczelnym będzie każdorazowy dziekan Rady.

Adam Chełmoński (1890–1959)

Życiorysem zawodowym i naukowym Adam Chełmoński połączył trzy znaczące miasta: Warszawę, Wilno i – po wojnie – Wrocław. Był pierwszym profesorem na stanowisku redaktora naczelnego. Urodził się 28 marca 1890 r. w rodzinie warszawskiego lekarza – również Adama, brata wybitnego malarza Józefa Chełmońskiego, który ponoć swojego bratanka uwiecznił jako wpatrzonego w lecące bociany wiejskiego chłopca na słynnym obrazie *Bociany* z 1900 r.

W Warszawie ukończył Adam Chełmoński gimnazjum, a studia prawnicze w 1913 r. w Petersburgu. Studiował też w Paryżu. Walczył w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r. W 1922 r. objął, jako zastępca profesora, katedrę prawa handlowego i wekslowego na Uniwersytecie Stefana Bato-

rego w Wilnie (w 1930 r. został profesorem nadzwyczajnym). Od tego samego 1922 roku posłował na Sejm z okręgu kieleckiego. Był członkiem Związku Ludowo-Narodowego. Mandatu zrzekł się 13 listopada 1926 r. Przez lata był członkiem Rady Adwokackiej w Warszawie, a w latach 1933–1935 jej dziekanem. Redaktorem naczelnym Adam Chełmoński był przez niemal pięć lat, do 1937 r. Udało się mu utrzymać pismo na wysokim poziomie, maksymalnie odpolitycznione. W dziele redagowania miesięcznika wspierał go jako sekretarz redakcji i redaktor odpowiedzialny adw. **Kazimierz Kraushar**. On to aż do września 1939 r. był faktycznym redaktorem „Palestry”.

W dniu 26 kwietnia 1937 r. do dziekana Rady Adwokackiej w Warszawie skierował Chełmoński pismo, w którym napisał:

„Niniejszym mam zaszczyt zakomunikować, iż w związku z powołaniem mnie na stanowisko podsekretarza stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości, acz z wielkim żalem, zmuszony jestem zrzec się kierowania „Palestry”.

W czasie II wojny światowej Chełmoński przebywał w Rumunii. Do Polski wrócił w 1945 r. Początkowo pracował w Ministerstwie Apropozycji i Handlu, potem objął katedrę prawa cywilnego na Uniwersytecie Warszawskim. Wykładał też prawo w Wyższej Szkole Ekonomicznej we Wrocławiu, której w 1959 r. był rektorem. Zmarł we Wrocławiu 16 sierpnia 1959 r. Tradycje prawnicze i naukowe kontynuował syn – również Adam.

Leon Nowodworski (1889–1941)

W kwietniu 1937 r. na stanowisko redaktora naczelnego „Palestry” powołano urzędującego dziekana – Leona Nowodworskiego. Pismem kierował przez kilka miesięcy, po czym, od numeru 12 z 1937 r., redaktorem naczelnym został nowo wybrany dziekan Rady Stefan Urbanowicz. Po roku Nowodworski, wraz z numerem 9 z 1938 r., na powrót zasiadł w fotelu dziekana ORA w Warszawie i zarazem redaktora naczelnego, którym pozostał do wybuchu wojny.

Leon Nowodworski był adwokatem w Warszawie powszechnie znanym i cenionym, pochodził zresztą z rodziny, która wydała czterech wybitnych adwokatów (ponadto Franciszka – m.in. Pierwszego Prezesa SN, Stanisława, m.in. ministra sprawiedliwości, i Jana, m.in. posła). Urodził się w 1889 r. w Warszawie, jako syn Franciszka. W mieście rodzinnym ukończył gimnazjum i studia prawnicze. Studiował też w Lyonie i Paryżu. Adwokatem był od 1918 r. Angażował się w działalność partii narodowych. W czasie II wojny światowej uczestniczył w tworzeniu Głównej Rady Politycznej przy Służbie Zwycięstwu Polski. Był członkiem *Beiratu* (Rady Przybocznej), powołanego przez okupantów w celu zreorganizowania adwokatury warszawskiej. W lutym 1940 r. wraz z niemal wszystkimi członkami *Beiratu* sprzeciwił się skreśleniu z listy adwokackiej adwokatów pochodzenia żydowskiego, za co został wkrótce sam skreślony z listy adwokackiej. Na przełomie 1940/1941 r. został dyrektorem Departamentu Sprawiedliwości Delegatury Rządu na Kraj. Uczestniczył też w powołaniu Tajnej Naczelnej Rady Adwokackiej. Zmarł na atak serca w 1941 r.

Leon Nowodworski w tekście programowym opublikowanym w numerze 5 z 1937 r. napisał m.in., że za swój obowiązek uważa utrzymanie pisma na wysokim poziomie, by nadal było „odzwierciedleniem życia adwokatury”. Na zakończenie dodał:

„Pragnąłbym, aby organ prasowy stołecznej Rady Adwokackiej swą treścią i kierunkiem przyczyniał się stale do utrwalania i rozwoju w naszej adwokaturze głębokiej polskiej kultury i polskich tradycji”.

Stefan Urbanowicz (1891–1940)

Stefan Urbanowicz pełnił funkcję redaktora naczelnego przez niemal rok od końca 1937 r. do numeru 7–8 z 1938 r. Urodził się w 1891 r. w Warszawie, gdzie ukończył gimnazjum Chrzanowskiego. Studia prawnicze odbył w Moskwie. Po kilkuletniej pracy jako dyrektor Departamentu w Ministerstwie Sprawiedliwości w 1923 r. wpisał się na listę adwokacką. Uchodził za znakomitego mówcę i znawcę prawa cywilnego oraz administracyjnego. W roku 1937/1938 był dziekanem RA w Warszawie. Politycznie związany był z ruchem ludowym (przyjaźnił się z marszałkiem Maciejem Ratajem). W lutym 1940 r. adw. Urbanowicz został aresztowany przez gestapo i wkrótce wywieziony do KL Sachsenhausen, gdzie z wycieńczenia zmarł 4 lipca 1940 r.

* * *

Wybuch II wojny światowej spowodował upadek wszystkich polskich czasopism naukowych i prawnych, jedynie niektóre tytuły prasowe na pewien czas utrzymały się. Po 1945 r. nie wznowiono ogromnej większości czasopism przedwojennych. Dopiero zakończenie okresu stalinowskiego i tzw. polski październik spowodowały, że odtworzono nieco organizacji naukowych

oraz czasopism. Jednym z nich była „Palestra”, która zawdzięcza swoje odtworzenie, czy też – jak wówczas mówiono – powstanie przede wszystkim dwóm adwokatom – Stanisławowi Janczewskiemu oraz Michałowi Kulczyńskiemu, ówczesnemu Prezesowi Naczelnej Rady Adwokackiej, którzy uczynili z odtworzonego czasopisma Organ Naczelnej Rady Adwokackiej.

Portret, obraz olejny Janiny Wasiewicz

Stanisław Janczewski (1887–1970)

Stanisław Janczewski urodził się 14 października 1887 w Warszawie. Maturę zdał w 1906 w polskim prywatnym gimnazjum gen. Chrzanowskiego, a w 1907 ponownie jako ekstern w rosyjskim gimnazjum w Kiszyniowie. Studia prawnicze odbywał na Uniwersytecie Świętego Włodzimierza w Kijowie i ukończył je w 1911 r. Po pobycie w Finlandii i Petersburgu ok. 1918 r. powrócił do Warszawy, gdzie wkrótce rozpoczął praktykę adwokacką. Od połowy lat dwudziestych aktywnie działał w samorządzie adwokackim. Był sekretarzem NRA (1931–1932) oraz dziekanem ORA w Warszawie (1935–1936). Za kulturę języka polskiego w piśmie uhonorowany został przez Polską Akademię Literatury w 1938 Srebrnym Wawrzynem Akademickim. W czasie wojny działał w Tajnej ORA w Warszawie. Opracowywał w tym czasie

zagadnienia etyki adwokackiej. Po wojnie, od stycznia 1946, był prezesem Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Adwokatury, a od 1948 do 1951 pełnił obowiązki wiceprezesa NRA. Ponownie wiceprezesem NRA został w październiku 1956 i był nim do 1964, jednocześnie w tym czasie doprowadzając do utworzenia czasopisma będącego organem NRA – w 1956 r. ukazało się w trzech zeszytach jako „Biuletyn Naczelnej Rady Adwokackiej”, w 1957 r. zaczęto zaś wydawać je jako „Palestrę”. Przewodniczącym Komitetu Redakcyjnego i faktycznym redaktorem naczelnym (w 1961 r. formalnie utworzono stanowisko redaktora naczelnego) Janczewski był do 1964 r.

W 1959 opublikował pionierską w PRL książkę pt. *Godność zawodu adwokackiego*, będącą pokłosiem prac prowadzonych jeszcze w okresie II RP i podczas okupacji (poprzedził ją cykl artykułów opublikowanych na łamach „Palestry”). Jako przewodniczący powołanej w 1958 specjalnej komisji NRA do opracowania projektu kodeksu etyki adwokackiej i jako jego autor doprowadził do uchwalenia przez NRA w dniach 6 i 7 maja 1961 pierwszego *Zbioru zasad etyki adwokackiej i godności zawodu*. Tuż przed śmiercią jako wkładka do „Palestry” ukazały się cenione do dziś *Dzieje adwokatury w dawnej Polsce* (1970) pióra Janczewskiego, który zmarł w 13 listopada 1970 w Warszawie.

Wydaje się, że gdyby nie Mecenas Janczewski, który zjednał sobie przychyłność prezesa NRA Michała Kulczyckiego, nie doszłoby do odtworzenia „Palestry” i uczynienia z niej periodyku nie tylko adwokackiego, ale i naukowego.

Paweł Jerzy Aślanowicz (1907–1979)

Redagowanie „Palestry” przejął po Janczewskim, na podstawie uchwały Prezydium NRA z 14 grudnia 1964 r., adwokat Paweł Jerzy Aślanowicz. Był on melomanem, artystą, a jako adwokat – cenionym cywilistą. Urodził się 11 stycznia 1907 w Jarosławiu, ale od młodości związał się ze Lwowem. Studia prawnicze ukończył w 1929 r. w najlepszym ośrodku w kraju – czyli na Uniwersytecie Jana Kazimierza. W grudniu 1931 r. tamże uzyskał stopień doktora praw. W okresie od marca 1930 do stycznia 1932 odbył część stażu kandydackiego do adwokatury u adwokata Rabinowicza w Jarosławiu, następnie od stycznia 1932 do marca 1935 odbył aplikację sądową w Warszawie.

Już w czasach studenckich pisał piosenki dla kabaretu „Nasze Oczko”, a także dla Akademickiego Teatru Literacko-Artystycznego. Pracował też w rozgłośni Polskie Radio Lwów i był jednym z kompozytorów muzyki wykorzystywanej w trakcie niezapomnianej audycji „Wesoła Lwowska Fala”. Nie można nie wspomnieć, że był autorem muzyki do wielkiego przeboju pt. *Upić się warto*, do którego słowa napisał Marian Hemar.

Od początku 1935 r. pracował w urzędach skarbowych okręgu Izby Skarbowej w Warszawie, od października 1937 r. do wybuchu wojny był zaś referendarzem w Departamencie Podatków Ministerstwa Skarbu. We wrześniu 1939 znalazł się w Wilnie i tam spędził pierwszy rok wojny. Utrzymywał się z gry na pianinie w teatrze na Pohulance oraz w wileńskich kawiarniach. Od końca lipca 1940 r. do upadku Powstania Warszawskiego mieszkał w Warszawie i pracował w I Inspektoracie Finansowym. W czerwcu 1941 r. został wezwany pismem Szefa Dystryktu Warszawa do przeprowadzenia „dowodu aryjskiego”. O swoim udziale w Powstaniu Warszawskim pisał w 1946 r.: „utrzymywałem osobiste kontakty z członkami organizacji podziemnych, jednak sam nigdzie nie należałem. W powstaniu brałem udział tak, jak każdy mieszkaniec Warszawy, pełniąc służbę pomocniczą wszelkiego rodzaju, od noszenia wody do kuchni szpitalnej do prac

pionierskich na pierwszej linii”. Po upadku Powstania znalazł się w obozie w Pruszkowie, skąd uciekł i wyjechał do Krakowa, a potem Raclawic. W 1945 r. dotarł do Łodzi gdzie na początku pracował w teatrze rewiowym „Syrena”, którego był współtwórcą (współ z pisarzem Jerzym Jurandotem) i przez niemal rok kierownikiem muzycznym. W latach 1946–1950 pracował jako asystent w Katedrze skarbowości na Wydziale Prawa Uniwersytetu Łódzkiego, a po przeniesieniu się w 1947 r. do Warszawy – Uniwersytetu Warszawskiego. Wykładał też na Wyższym Studium Skarbowym przy SGH.

Adwokatem został w 1946 r., ale zawód wykonywał jako radca prawny, początkowo Okręgowej i Naczelnej Izby Lekarskiej, Ministerstwa Odbudowy, a potem np. Stowarzyszenia Architektów Polskich, Spółdzielczego Banku Farmaceutów, Instytutu Budownictwa Mieszkaniowego. Od 1953 r. był członkiem Zespołu Adwokackiego nr 18. Przez wiele lat – od 1932 r. do śmierci – był członkiem i działaczem ZAiKS-u. Działał także w Zrzeszeniu Prawników Polskich – w latach 1967–1967 jako prezes zarządu Okręgu Warszawskiego ZPP.

Aslanowicz potrafił łączyć pasję melomana, kompozytora i pasjonata teatru z pracą zawodową prawnika. „Palestrę” redagował przez niemal osiem lat. Wspierał go w tym sekretarz redakcji Edmund Mazur. Zmarł 15 maja 1979 r. w Warszawie.

Zdzisław Krzemiński (1918–2009)

Zdzisław Krzemiński objął redakcję, jako pełniący obowiązki przewodniczącego Komitetu redakcyjnego i redaktora naczelnego, na krótko, od nr. 11 z 1972 r. do nr. 9 z 1979 r. W skład Komitetu Redakcyjnego wchodził już od 1957 do 1964 r., a w latach 1958–1961 był sekretarzem Komitetu. W czasie pełnienia obowiązków redaktora nie był jeszcze powszechnie znanym autorem opracowań o etyce i historii adwokatury, ale uchodził za znakomitego specjalistę w dziedzinie prawa cywilnego.

Urodził się 5 września 1918 w Pajęcznie, gdzie pobierał też pierwsze nauki szkolne, po czym trafił do gimnazjum Traugutta w Częstochowie, po którego ukończeniu rozpoczął w 1937 r.

studia prawnicze na Uniwersytecie Warszawskim.

Już w trakcie nauki gimnazjalnej związał się z organizacjami narodowymi (Narodowa Organizacja Gimnazjalna) i tej orientacji politycznej pozostał wierny.

W czasie II wojny światowej był żołnierzem NOW, NSZ i NSZ-AK. Używał pseudonimów „Zych” i „Jerzy”, „Jerzy Zych”. Równocześnie studiował prawo na Tajnym Uniwersytecie Warszawskim, a po ukończeniu go rozpoczął aplikację, najpierw rejentalną, a następnie sądową. Walczył w Powstaniu Warszawskim w południowych dzielnicach Warszawy. Po wkroczeniu Sowieców wyjechał na Śląsk Opolski. Jednocześnie od czerwca 1945 kontynuował aplikację sądową w Częstochowie, w 1947 r. zdając w Warszawie egzamin sędziowski. Następnie ukończył w stolicy aplikację adwokacką i zdał w 1949 r. egzamin adwokacki, po czym uruchomił kancelarię adwokacką przy Szpitalnej. Od 1952 r. wykonywał zawód w zespole adwokackim. W latach 1951–1954 i 1959–1967 był członkiem RA w Warszawie, w latach 1967–1976 członkiem NRA, w tym – w latach 1970–1976 wiceprezesem NRA. W styczniu 1970 r. uzyskał na UW stopień doktora nauk prawnych na podstawie pracy napisanej pod kierunkiem prof. Jerzego Jodłowskiego pt. *Pełnomocnik w sądowym postępowaniu cywilnym*, bardzo dobrze przyjętej w nauce i praktyce.

Aktywnie uczestniczył w Zjeździe poznańskim z 1981 r. W NRA kierowanej przez adw. Marię Budzanowską był przewodniczącym Komisji ds. Etyki Zawodowej NRA. Wypada dodać, że w 1983 r. wraz z adw. Zbigniewem Dyką był pełnomocnikiem NRA w postępowaniu przed SN ze skargi Ministra Sprawiedliwości o uchylenie dwóch uchwał I Krajowego Zjazdu Adwokatury z 1983 r.

Zdzisław Krzemiński był wybitnym znawcą prawa cywilnego materialnego i procesowego (w tym w szczególności prawa rodzinnego). Jego komentarze i opracowania (szczególnie dotyczące wnoszenia apelacji i kasacji cywilnej, stosunków rodzinnych, w tym rozwodu oraz separacji) stały się klasyką gatunku. Równie ogromną popularnością cieszyły się jego opracowania na temat etyki adwokackiej i postępowania dyscyplinarnego. Trzydzieści lat życia – znaczną część swojej działalności pisarskiej – poświęcił dziejom adwokatury, szczególnie warszawskiej. Wydał kilka książek w tej materii, w tym *Historię warszawskiej adwokatury* (wyd. 2, 2009) oraz wspólnie z Romanem Łyczywkiem i Andrzejem Kiszą podręcznik pt. *Historia adwokatury polskiej* (1995). Do końca życia prowadził kancelarię, a zmarł 26 marca 2009 r.

W 2007 r. Mecenaz Krzemiński wygłosił w ramach prowadzonych przez niżej podpisanego zajęć uniwersyteckich na temat dziejów adwokatury wykład o sztuce wymowy sądowej. Padły wówczas słowa, które zresztą wypowiedział po wielokroć – „dzieje adwokatury należy pisać tak, jak dzieje Polski opisywał Paweł Jasienica” – wielki historyk, którego słowami niszczył w pamiętnym przemówieniu Towarzysz Wiesław (Władysław Gomułka).

Władysław Pociąg (1918–2007)

Po Zdzisławie Krzemińskim redakcję „Palestry” objął z nr. 10 z 1973 r. znany w środowisku znawca prawa karnego, ceniony adwokat i obrońca karny Władysław Pociąg. Pismo redagował do połowy 1975 r. W składzie Komitetu redakcyjnego był od 1957 do 1964 r. i od 1973 do 1987 r.

Władysław Pociąg urodził się 28 maja 1918 r. w Opatowcu. Ukończył szkołę powszechną w Opatowcu, a następnie gimnazjum w Tarnowie i w 1936 rozpoczął studia na Wydziale Prawa UJ – ostatni rok ukończył w ramach tajnego nauczania w 1944 r. Już przed wojną ujawnił się jego talent krasomówczy, gdy znalazł się w gronie finalistów organizowanego przez Towarzystwo „Biblioteka Słuchaczy Prawa” Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie im. prof. Stanisława Starzyńskiego ogólnopolskiego konkursu krasomówczego dla studentów prawników.

Od 1945 r. pracował i studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim, a jednocześnie odbywał w Krakowie aplikację sądową, którą zakończył zdaniem egzaminu sędziowskiego 24 maja 1948 r. W końcu 1948 r. został aplikantem adwokackim Izby Adwokackiej w Krakowie. Na początku 1950 r. przeniósł się do Gdyni – aplikację kontynuował jako aplikant izby gdańskiej. 16 lutego 1950 r. uzyskał na UJ stopień doktora praw na podstawie pracy z zakresu prawa karnego. Przez krótki okres pracował w Zakładzie Prawa Karnego UW. Adwokatem Izby Adwokackiej w Warszawie został w 1951 r. Od 1952 r. zawód wykonywał w zespole adwokackim. Był wybitnym znawcą prawa karnego i uczestniczył w pracach komisji kodyfikacyjnej przygotowującej projekt kodeksu karnego z 1969. Potem wielokrotnie występował jako ekspert. Angażował się też w życie samorządu adwokackiego. W latach 1956–1959 był Rzecznikiem Dyscyplinarnym przy NRA, od 1967 członkiem NRA, a w latach 1975–1979 wiceprezesem NRA.

W środowisku był powszechnie znany jako wybitny obrońca, który wielokrotnie występował też w procesach politycznych. Miał ogromną wiedzę ogólną, historyczną (w tym z zakresu historii sztuki), a nade wszystko z zakresu nauk penalnych. Pasjonował się matematyką, znał biegle język niemiecki i czeski. Nie tylko klienci, koledzy adwokaci i aplikanci adwokaccy, ale i sędziowie byli zachwyceni znakomitymi mowami obrończymi i sztuką argumentacji Mecenasa Pocięja. W ostatnich latach życia wycofał się z aktywności zawodowej i samorządowej. Zmarł 14 marca 2007 r. w Warszawie.

Zygmunt Skoczek (1908–1987)

Redaktorem naczelnym został w połowie 1975 r., wraz z zeszytem nr 5–6. Urodził się 10 lutego 1908 r. w Warszawie jako syn urzędnika wojskowego. Ukończył Wydział Prawa UW (1926–1930). Po odbyciu aplikacji sądowej rozpoczął pracę w Wojskowym Sądzie Okręgowym I w Warszawie. Na początku marca 1935 pracował jako porucznik w Wojskowej Prokuraturze Okręgowej I w Warszawie na stanowisku asystenta, a następnie przez dwa lata (1936–1938) w Wojskowym Sądzie Okręgowym nr VI we Lwowie na stanowisku wojskowego sędziego śledczego (od marca 1937 w stopniu kapitana). Z początkiem marca 1938 powołany został na stanowisko sędziego w Wojskowym Sądzie Rejonowym w Jarosławiu w stopniu kapitana. Po wybuchu II wojny światowej znalazł się na terenie Polski zajętej przez wojska sowieckie. Po latach wspominał (relacja Mecenas Czesława Jaworskiego), że od niechybnej śmierci uchronił go instynkt i umiejętność gry na akordeonie. Przed zatrzymaniem pozbył się dystynkcji oficerskich i wystąpił przed Sowiecami jako szeregowy żołnierz. Gdy „polityczni” zaczęli sprawdzać dłonie – co było dowodem na to, czy ktoś jest inteligentem, tj. oficerem – poinformował, że dłonie ma delikatne, bo jest wiejskim muzykantem. Jesienią 1939 r. dotarł do Warszawy, gdzie przebywał do 1941 r., a następnie we wsi Kosina pod Łańcutem (od 1941 do maja 1944). W 1941 wstąpił do Polskiej Organizacji Powstańczej (POP) – włączonej później do AK. Był dowódcą plutonu łączności. W czasie okupacji posługiwał się pseudonimami „Placyd”, „Kijaszek”, „Eski”. W maju 1944 zerwał związki z AK i wyjechał do Warszawy. W czasie Powstania Warszawskiego przebywał pod Warszawą, a w połowie sierpnia 1944 wraz z rodziną przeszedł przez linię frontu w Międzyzlesiu. Następnie zgłosił się, w październiku 1944, do Ludowego Wojska Polskiego i został przydzielony do sądownictwa wojskowego. Był szefem Wojskowego Sądu Okręgowego w Lublinie, a potem sędzią Najwyższego Sądu Wojskowego oraz zastępcą szefa Departamentu Służby Sprawiedliwości Ministerstwa Obrony Narodowej (od 1946 do likwidacji tego Departamentu w końcu 1950). Uczestniczył w składach orzeczniczych odpowiedzialnych za zbrodnie sądowe.

Z końcem listopada 1950 wpisany na listę adwokatów IA w Warszawie. Od sierpnia 1952 wykonywał zawód w ZA nr 1 w Warszawie, a potem w ZA nr 6. W 1959 powołany został w skład NRA. Zajął tam funkcję rzecznika dyscyplinarnego. W latach 1964–1970 był dziekanem ORA w Warszawie, a w 1970 został przewodniczącym Komisji Rewizyjnej Izby Adwokackiej w Warszawie. W 1975 r. powołany został na stanowisko redaktora naczelnego „Palestry”, którym formalnie był do końca życia. Po jego śmierci dziekan ORA w Rzeszowie napisał o nim:

„Adwokatura Polska ceniła zawsze Zmarłego jako człowieka przepełnionego ideałami humanistycznymi i patriotycznymi, jako adwokata i prawnika o głębokiej wiedzy, nieoszczędzającego czasu dla pracy społecznej i samorządowej w Naczelnej Radzie Adwokackiej i Izbie Warszawskiej, cieszącego się przyjaźnią, szacunkiem i zaufaniem ogółu kolegów, pod którego kierownictwem «Palestra» jako organ Naczelnej Rady Adwokackiej osiągnęła najwyższy poziom”.

Edmund Mazur (1924–2006)

Był człowiekiem oddanym „Palestrze”, którą redagował przez lata jako sekretarz redakcji, w czasie gdy redaktorem naczelnym był Paweł Aslanowicz, a potem (od 1981 r.) Zygmunt Skoczek. On redagował pamiętny zeszyt „Palestry” relacjonujący Zjazd Adwokatów ze stycznia 1981 r. czy też pierwszy rocznicowy zeszyt z 1988 r. – wydany z okazji 70-lecia odrodzonej adwokatury polskiej. W wydanych rok przed śmiercią wspomnieniach wskazywał, że był autorem projektu art. 1 ustawy o Prawo o adwokaturze (s. 243). Redaktorem naczelnym „Palestry” został formalnie z dniem 1 czerwca 1987 r. Edmund Mazur pochodził z rodziny chłopskiej, która osiedliła się w okresie II RP na Wołyniu. Tam też się wychował. Tuż przed wojną wraz z rodziną zamieszkał w Radzanowie pod Płockiem. W Płocku uczył się w gimnazjum i liceum. Studia prawnicze ukończył w 1952 r. na UMK w Toruniu. Już w okresie młodzieńczym wstąpił z pobudek ideologicznych do PPS, a następnie do PZPR. Do końca pozostał ideowym socjalistą. Adwokatem był od 1954 r. Zawód wykonywał w Zespole Adwokackim nr 15. Sekretarzem redakcji „Palestry” został w 1964 r. Przez wiele lat on właściwie nadawał kształt poszczególnym zeszytom. W okresie tym „Palestra” miała swoją redakcję przy ul. Brackiej 20a, potem krótko przy Bonifraterskiej, wreszcie przy Świętojskiej 16. Opublikował bardzo wiele tekstów, także z zakresu dziejów adwokatury. Zmarł 5 sierpnia 2006 r. w Warszawie.

* * *

Wraz z zeszytem nr 11–12 z 1989 r. – wydanym przez Wydawnictwo Prawnicze z ogromnym opóźnieniem, wczesną wiosną 1989 r. – redaktorem naczelnym został adv. Czesław Jaworski, formalnie powołany na to stanowisko na mocy uchwały Prezydium NRA z 19 kwietnia tr., ale ze skutkiem od 1 lutego. Objął on czasopismo w trudnym okresie, gdy radykalnie wzrosły ceny papieru i nasilała się krytyka środowiska adwokackiego wobec czasopisma, co wynikało też z niebotycznych opóźnień druku realizowanego przez Wydawnictwo Prawnicze. Wypo-

wiedziano zatem umowę z Wydawnictwem i począwszy od nr. 1 z 1990 r. zaczęto „Palestrę” wydawać nakładem Naczelnej Rady Adwokackiej, a drukować poprzez prywatne wydawnictwa i agencje wydawnicze. Wraz z zeszytem nr 4–5 zmieniono format na B5, wygląd okładki (pojawiała się na niej charakterystyczna do dziś Temida i zielony kolor), wprowadzono układ tekstu dwukolumnowy oraz ograniczono objętość zeszytów. Z początkiem roku 1993 – w związku z objęciem funkcji wiceprezesa NRA Mecenas Jaworski ustąpił ze stanowiska redaktora naczelnego.

Stanisław Mikke (1947–2010)

Począwszy od nr 1–2 z 1993 r. do tragicznego 10 kwietnia 2010 r. „Palestrę” redagował adw. Stanisław Mikke (w latach 1990–1992 zastępca redaktora naczelnego). Chyba nikt, przynajmniej w po wojennej historii czasopisma, nie utożsamiał się z nim tak jak adw. Mikke. Żył „Palestrą”, a „Palestra” nim. Przekształcił pismo z periodyku o profilu *stricte* naukowo-adwokacko-korporacyjnym w czasopismo ambitne, w którym obok rozpraw naukowych i relacji z życia zawodowego pojawiają się teksty literatów, historyków, filozofów. Wprowadził stałe felietony. Rozbudował dział sądowy – przeglądy orzecznictwa.

Był częstochowianinem, choć na świat przyszedł w 1947 r. w Łodzi. Studia prawnicze ukończył na UW. Następnie odbył aplikację prokuratorską i przez kilka lat wykonywał zawód prokuratora. Z prokuratury wystąpił w grudniu 1981 r. Po kilku latach pracy w „Gazecie Prawniczej” w 1985 r. został adwokatem w Warszawie. Od początku aktywnie działał w samorządzie adwokackim.

Oprócz pracy na stanowisku redaktora naczelnego miesięcznika „Palestra” od roku 1998 przewodniczył Komisji Etyki przy NRA, od 2000 zasiadał w radzie naukowej Ośrodka Badawczego Adwokatury im. adw. Witolda Bayera. W 2008 był inicjatorem i współtwórcą wystawy i albumu „Adwokaci polscy Ojczyźnie”, a w 2010 wystawy „Adwokaci – Ofiary Katynia”.

Adwokat Mikke był idealistą, społecznikiem, znawcą Rosji, oddanym badaniom nad zbrodniami wojennymi, szczególnie dokonanymi przez Sowietów. Przez trzy kadencje był wiceprzewodniczącym Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. Brał udział w pracach ekshumacyjnych ofiar zbrodni katyńskiej w Katyniu, Charkowie, Miednoje i Bykowni. Efektem tych prac były dwie książki, w tym *Śpij, mężczy... w Katyniu, Charkowie i Miednoje*, której drugie, poszerzone wydanie opuściło prasę drukarską 9 kwietnia 2010. Pierwsze egzemplarze zabrał z sobą do samolotu lecącego 10 kwietnia 2010 na uroczystości do Katynia. Trzecie wydanie ukazało się pośmiertnie w 2011 r.

Opublikował też książki: *Dopóki żyję, nie nadejdzie, Słodkie cytryny*, a także kilkaset felietonów o tematyce społeczno-prawnej oraz liczne opowiadania. Wypada dodać, że był konsultantem filmów Krzysztofa Kieślowskiego: *Dekalog V, Krótki film o zabijaniu* (zainspirowany został jego opowiadaniem) oraz *Bez końca*.

W rocznicę śmierci Mecenasa Mikke redakcja „Palestry” wydała zbiór felietonów, opowiadań i innych tekstów Stanisława Mikke pt. *Bez togi...* (2011).

Czesław Jaworski (ur. 1934)

Jak już wspomniano, po zawirowaniach 1989 r., na mocy uchwały Prezydium NRA z 19 kwietnia 1990 r. redaktorem naczelnym został adw. Czesław Jaworski.

Po raz pierwszy Mecenas Jaworski włączony został w skład gremiów „Palestry” w 1970 r., kiedy to na podstawie uchwały Prezydium NRA z 10 września 1970 r. powołany został w skład Komitetu redakcyjnego, wchodząc w skład zespołu prawa karnego i był w nim do jesieni 1973 r. Po raz wtóry dołączył do Komitetu w lutym 1987 r.

Mecenas Czesław Jaworski to postać powszechnie znana i szanowana zarówno w Adwokaturze, jak i poza nią – wybitny obrońca w procesach politycznych okresu Polski Ludo-

wej (w tym wielu studentów Uniwersytetu Warszawskiego w czasie stanu wojennego) oraz w głośnych procesach karnych w czasie III Rzeczypospolitej; adwokat dwóch kolejnych prezydentów RP – Aleksandra Kwaśniewskiego (w sprawie lustracyjnej w 2000 r.) i Lecha Kaczyńskiego (w procesie wytoczonym mu w 2005 r. przez Mieczysława Wachowskiego); oddany niemal bezgranicznie Adwokaturze – od 50 lat aktywnie uczestniczący w życiu samorządu, w którym piastował wiele funkcji i godności łącznie z prezesurą Naczelnej Rady Adwokackiej w latach 1995–2001.

Od początku aplikacji zarówno patroni, koledzy z zespołu adwokackiego, jak i sędziowie zauważali w przyszłym Prezesie Naczelnej Rady Adwokackiej cechy bardzo cenne w zawodzie – rzetelność w przygotowaniu się do sprawy (znakomitą znajomość akt), trafną argumentację opartą na właściwej wykładni norm, popartą literaturą i orzecznictwem sądowym.

Jako adwokat Mecenasa Czesław Jaworski osiągnął wyżyny – zarówno w pracy zawodowej, jak i samorządowej – nigdy przy tym nie wiążąc się z partiami politycznymi. Jest wyjątkowym typem adwokata-samorządowca, dla którego Adwokatura to życie – miłość i codzienność. Ogromnie ważnym elementem jest dla Mecenasaw Jaworskiego Rodzina oraz realizowane od dzieciństwa pasje sportowe – początkowo lekkoatletyczne i piłkarskie, potem wioślarskie, uzupełniane towarzyskim brydżem. Te dwie ostatnie uprawia do dziś.

Wkrótce po tym, jak kwietnia 2010 r. w katastrofie rządowego Tupolewa zginęli wraz z Prezydentem RP Prezes Naczelnej Rady Adwokackiej adw. Joanna Agacka-Indecka i redaktor naczelny „Palestry” adw. Stanisław Mikke, 27 kwietnia 2010 r., Prezydium NRA zwróciło się do Mecenasaw Jaworskiego z propozycją objęcia stanowiska redaktora naczelnego „Palestry”. Wyraził zgodę i 11 maja 2010 r. Prezydium NRA powołało Mecenasaw Jaworskiego na redaktora naczelnego.

Jako redaktor naczelny Mecenasa Jaworski kontynuuje dobre tradycje „Palestry”, dostosowując pismo do aktualnych czasów. Przy wsparciu redakcji i Kolegium przeprowadził zmiany w układzie pisma. Poszerzony został też skład Kolegium – m.in. o uczonych i adwokatów z zagranicy. Uunowocześniono strony internetowe, wprowadzono wersję elektroniczną pisma.

Tekst został opracowany na podstawie akt osobowych z Archiwum Izby Adwokackiej w Warszawie, biogramów opublikowanych w „Palestrze”, „Słowniku Biograficznym Adwokatów Polskich”, „Gazety Sądowej Warszawskiej” oraz opracowań: S. Milewski, A. Redzik, Themis i PHEME. Czasopiśmiennictwo prawnicze w Polsce do 1939 roku, Warszawa 2011; A. Redzik, T. J. Kotliński, Historia Adwokatury, wyd. 2, Warszawa 2012 oraz relacji ustnych adwokatów.